

standing zij. En ook ge zijt dit schuldig aan de wereld die nog niet geloofd, en die uit uw geloof Immanuel, den Vorst des levens moet leren kennen.

KUYPER.

„Gij hebt mij het pad des levens bekend gemaakt.“

Gij zult mij het pad des levens bekend maken; verzadiging der vreemde is bij uw aanschijn; liefdelijken zijn in uwe rechterhand, eeuwighijk.
Psalm 16: 11.

In het ontsloten graf van den Christus, die verrees, opent zich de weg, die op de Godstad uitloopt; in den hof van Jozef van Arimathea ontstaat zich de poorte des levens.

Mysterien zijn het, en zullen het, tot ook wij eens in die eeuwighijk zijn, voor ons blijven; maar dit weten we dan toch, dat we nu nog op aarde zijn, en dat het Vaderhuis in de hemelen ligt, en dat er dus een weg moet zijn, waarlangs ge van de aarde naar dat Jeruzalem, dat boven is, zult komen.

Wie nu oppervlakkig leeft, denkt daar verder niet over na. Voor zulk een is het genoeg, dat hij voorhanden is in de wereld geniet; en is dat eenmaal uit, dan moet hij sterven; en dan... nu ja, dan zal dat sterven hem, naar hij waant, wel ongemerkt en vanzelf in die wonderlijke eeuwighijk overvallen.

Met den blinddoek voor de oogen wandelt men dan op zijn graf aan; denkt er zelfs liefst zoo weinig mogelijk over na, en stelt den dag zijns doods verre; tot dan eindelijk het altoos gevreesde oogenblik ons plotseling overvalt; en dan ja, moet het, en geeft men zich willoos over, waar toch geen weerstand baten zou; o, God zal dan voor het overige wel zorgen. Die God, dien men zoo lang vergette te dienen, heeft ons immers de heerlijkste belofte doen toekomen. Die God is zoo genadig, zoo barmhartig. Ontfermer is zijn naam!

Hoe dat zijn zal, als onze ziel van ons lichaam gescheiden is; in wat toestand we na die ontzettende uiteenscheuring van ziel en lichaam ontwaaken zullen; en wat er eens van ons lichaam zal worden; het zijn allemaal wel vragen, die soms de belangstelling prikkelken; maar toch men leeft er niet in; liefst glijdt men er over heen.

Maar, God zij lof, er is toch onder de kinderen der menschen ook nog een geslacht van wie den Heere vreezen, en hen, die daarbij zijn opgeschreven, laat zoo stuipende oppervlakkigheid onvoldaan.

Deze zijn mannen en vrouwen, ouden en jongen van dagen, wier hart nu reeds in die geheimzinnige eeuwighijk hun element vond, waarin ze leven. Of ze al zeventien en tachtig jaren op deze aarde hebben vertoefd, dat is hun nog slechts een onnoembaar klein stukje van hun aanschijn, dat zich geheel verliest bij het indenken van die storioote eeuwighijk, waarvoor ze geschapen zijn. En daarom is en blijft die eeuwighijk hun de hoofdzaak. Niet hoe ze het nu hebben, maar hoe ze het dan zullen hebben, is de brandende levensvraag, die heel hun ziel inneemt.

Niet alsof ook zij niet uren en dagen van geestelijke versuifung zouden kennen, dat ze als in een slaap omwanden en schier geheel in het leven dezer wereld opgaan. Maar in die versuifung blijven ze dan toch niet. Ze worden er telkens weer uit wakker. En als ze dan weer wakker zijn, dan dringt hun oog door de wolken heen, en voelen ze krachtig en diep, hoe nu eerst het leven van hun hart weer tot zijn recht komt.

In die dagen van geestelijke versuifung droomden ze; nu leven ze weer; en nu neemt de vraag naar die eeuwighijk weer heel hun hart in.

Nu weten ze weer en beseffen het met al die diepte van hun gemoed, dat ze hier niet wonen, maar slechts doortrekken; dat ze hier geen blijvende plek hebben, maar pelgrims zijn, die zich naar de stad met de paalen poorten op reis bevinden. En daarom boeit hen nu, o, zooveel minder wat om hen heen is, en richt zich hun oog met veel sterker spanning op de heerlijkheid die ze tegenstaan.

De verwachting van wat te komen staat, neemt ziel en zinnen bij hen in.

En dit overkomt hun, niet door berekening, niet als vrucht van diepzinnig nadenken, maar uit innerlijken drang. Ze weten met Jeremia wat het is, vuur in zijn beenderen te voelen. Als er een vonk van heilige geestdrift, die borst wordt ontstoken. Als een bezieling, die met elken weerstand spot, ons innerlijk verzeert.

Hunner is de honger, hunner de dorst naar het leven. En dat leven vinden ze hier op aarde niet.

Want wel schijnt het anders, en maakt het soms den indruk, alsof het leven reeds hier op aarde met volle teugen kon worden ingedronken. Maar meer dan schijn was dit nooit. Altoos vloot het pas ingedronken leven jilgig weer weg; en onvoldaan en onbevredigd, gevoelden we telkens den ouden honger en

denzelfden dorst naar wat leven heeten mag, weer branden in de aderen onzer ziel.

Wat hier over ons aanschijn hangt is een doodschaduw, die soms even optrekt, maar zich telkens weer even donker en somber over ons uitbreidt. En al zijn er enkele gelukskinderen, die uitpuilen van kracht en gezondheid, zorge noch verdriet kennen, en op wier levenspad de zon van voorspoed en geluk niet schijnt onder te gaan, toch leert bitter droeve ervaring het aan duizenden bij duizenden wel anders, en Mozes' klachte „dat onze jaren zeventig jaren zijn en zoo we zeer sterk zijn tachtig jaren, en dat het meeste van die moeite en verdriet is“, vindt nog altoos een heldere echo in hun hart.

En toch, ook al ware u het levensnoer in zeer lieflijke plaatsen gevallen; al ware u de beker des lijdens schier nimmer aan de lippen gezet, en al gleeft ge in bijna ongestoord geluk door al uw levensdagen, toch zou, zoo ge kind van God zijt, daarmee de honger, de dorst naar het leven niet ophouden u inwendig te verteren.

Levensgeluk is nog geen zielsgeluk.

Het hart vraagt om hooger, om iets beters, om iets meer. Al de wereld in uw hart worpen zou de oneindige diepte die daar gaapt, nooit kunnen vervullen.

Wat komt om te gaan en verschijnt om te verdwijnen, is ijdelheid, maar geen leven in eigenlijken, vollen zin. Het leven waar uw hart om roept en naar dorst is leven zoals het bij God is, leven zoals Gods engelen het bezitten, leven zoals het eenwig stroomt in dat beter paradijs daarboven, waarin geen Satan ooit inbreuk zal doen.

Zulk een leven, dat, als men het heeft nooit meer weggaat. Niet nu drinken en straks weer dorsten. Maar zoals Jezus het zei: „Wie drinkt van het water, dat ik hem geven zal, die zal niet meer dorsten in der eeuwighijk.“ Ja, sterker nog, zulk een leven dat ons niet druppelsgewijs van buiten toevoelt, maar om het nogmaals met het eigen woord van Jezus te zeggen, „in ons wordt tot een fontein van levend water, springende tot in der eeuwighijk!“

En dat leven kent Gods kind, o, gewisselijk; zonder dat leven zou hij Gods kind niet zijn; maar hij bezit het hier nog slechts door geloof, en wat hij zoekt en najaagt, is om dat leven door de aanschouwing te genieten. Er niet maar de kiem van in zich te dragen, maar van al wat dit leven belemmert ontslagen te worden, en in dit eeuwige zelf in te zijn en er zijn bestaan in te hebben.

En daarom zoekt hij een pad, daarom vraagt hij naar een weg, waarlangs hij uit dit ijdele aanschijn naar dat volle, rijke, eeuwige, goddelijke leven komen kan. Op aarde stuit hij altoos op het zichtbare, stuit hij altoos op de koperen deuren van harde noodzakelijkheid, stuit hij altoos op de loodrechte rotswanden van de vallei der schaduwen des doods.

En toch moet er een weg zijn.

Alles in hem profeteert dat er een weg is; dat er een mogelijkheid moet bestaan, om die koperen deuren te verbreken; en dat er een verborgen pad moet zijn, waarlangs men over de rotswanden van den dood toegaat in de eeuwighijk kan overgaan. Kan overgaan met al wat ons heilig was op aarde en met achterlating van al wat op aarde onze ziel benaauwde. Kan overgaan niet naar de ziel alleen, maar met ziel en lichaam, naar heel onzen persoonlijk menschen.

En dat pad nu heeft Christus door zijn verrijzenis ontsloten, die weg des levens is hem het eerst door den Eeuwige bekend gemaakt.

Want zie, om hem te binden en hem den weg te versperren had al de macht van dood en graf zich opgemakt; en toch, zie daar is hij, uw Heiland, uit den dood in het leven wedergekeerd, naar ziel en lichaam, in de volle onverzwakte kracht van zijn goddelijk Middelaarschap; en nu kan hij niet meer mistervien; de dood heerscht niet meer over hem; zijn bestaan is nu niet meer van deze aarde; nog op aarde toevend leeft hij reeds in de eeuwighijk en doet den adem dier eeuwighijk, om zich op aarde ruischen.

Niets stuit, niets bindt hem meer. Er is geen slagboom meer op zijn weg, geen struikelblok meer, dat het pad des levens voor hem versperren kan.

Hij voor op ten hemel, en toont wel waarlijk in dat opvaren, dat het pad des levens voor hem ontsloten is.

En nu laat hij koorden der liefde neder, en omwindt daar het hart zijner verlost mede, en trekt ze tot zich, en doet ook hen over elken tegenstand triomfeeren.

Hij vond het pad, en nu wijst hij het aan al Gods uitverkorenen.

Zoo wierd hij aller Gids en Leidsman, voor wie achter hem aan wil komen.

En zoo gaat de zegetocht door, een schare die niemand tellen kan, een stoet zonder einde van kinderen Gods, die hemelwaarts trekken langs het pad des levens, dat Jezus ons ontsloot.

KUYPER.

Amsterdam, 4 April 1890.

Van Moderne zijde is de eindeijkke triomf van Dr. Liefhink te Slidrecht begroet als een triomf van de gewetensvrijheid.

Er dient onderzocht, in hoever dit juist is gezien.

Gewetensvrijheid is ook ons een heilig pand, en het offer door onze vaders voor dit heilig pand op het altaar des vaderlands gebracht, was te machtig en overweldigend, om ons ooit den duren plicht te doen vergeten, die op al hun nakomelingen rust, om dit pand ongeschonden te bewaren.

Doch dan dient ook wel vast te staan, wat gewetensvrijheid zij.

En dan is de hoofdzaak, die thans aan de orde komt deze: Of gewetensvrijheid een burgerrechtelijk of een kerkrechtelijk goed is.

Blijkens de historie nu mag deze vraag niet anders dan in eerstgenoemden zin beantwoord worden.

„Gewetensvrijheid“ beduidt gewetensvrijheid in den burgerstaat. De Overheid des lands mist het recht, om zich als soeverein over de conscientie op te werpen.

De seer van de conscientie bezit een soevereinheid in eigen kring. En ten slotte heeft niemand, dan de persoon wiens conscientie is, het recht om over zijn eigen conscientie te beslissen.

Vandaar het dapper verzet onzer vaders tegen elk denkbeeld van inquisitie. Vandaar hun streven, om een ieders denken en belijden vrij te laten. En al kwamen onze vaders nog niet tot het heldere inzicht, dat ook de eeredienst der onderscheidene kerken op vrijheid van beweging aanspraak had, toch hebben zij ook feitelijk die vrijheid van eeredienst geduld.

Maar kerkeijk staat de zaak heel anders. De kerk is niet als de burgerstaat, maar is juist in dien burgerstaat de openbaring eener bepaalde belijdenis, die eigen beginselen vertegenwoordigt, die beginselen zoekt te onderhouden en voort te planten, en voor den triomf van deze beginselen strijdt. Gewetensvrijheid in de burgermaatschappij onderstelt dus juist, dat elke kerk vrij zij, om haar eigen belijdenis te bepalen, en dat elk burger vrij zij, om al dan niet bij zulk een kerk zich aan te sluiten of er bij te blijven.

Wilde dus de kerk dwang uitoefenen, waardoor ze iemand met geweld dwong, om te blijven in een kerkverband, waarvan hij de belijdenis niet deelt, dan werd zeer zeker aan de vrijheid van conscientie te kort gedaan.

Zijdelings wierd ook thans zulk een dwang waargenomen, waar door hogere en lagere machten, door openlijke en gniepige middelen, allerlei pressie werd uitgeoefend, om het breken met het Synodale kerkverband te voorkomen of te bemoeielijken.

Maar in geen geval kan het ooit aanranding of verkorting van gewetensvrijheid zijn, zoo een kerk zorg draagt, dat als voorganger niemand in haar midden optreedt, die haar beginsel niet is toegedaan en haar belijdenis niet van harte beaamt.

Een voorganger in welke kerk ook is de officieel geroepene persoon om juist de beginselen en de belijdenis der kerk die hij dient, voort te planten en in stand te houden. En een voorganger die deze beginselen en deze belijdenis bestrijdt, is een kerkelijke onmogelijkheid, en moet een kerkelijke ondenkbaarheid wezen.

Loocht men dit nu, gelijk de Moderen dit doen, en acht men het krenken van gewetensvrijheid, zoo de kerk leertucht door haar voorganger oefent, dan spruit dit slechts hieruit voort, dat men nog kerk blijft noemen wat geen kerk meer is.

Men komt dan tot het Synodale kerkbegrip, dat hetgeen leeft in het volk ook uit moet komen in de kerk, en dat de kerk met de publieke opinie van het volk op en neer moet gaan.

Dat wil dus zeggen, dat men de pantheistische grondgedachte op de kerk van Christus toepast.

Hiermee echter is de kerk als kerk voor de zoodanigen vernietigd. Want wie in zijn kerkbegrip ook maar één enkelen pantheistischen vezel toelaat, breekt in beginsel met de Heilige Schrift.

Niet alsof daarom al wat deze of gene klakkeloosweg als pantheistisch brandmerkt, het reeds zijn zou.

Men dient, eer men zulk een woord bezigt, eerst eens in te denken wat er onder te verstaan zij.

Maar dit neemt niet weg, dat identificering van kerk en maatschappij een opheffing van de grens tusschen beide is, en dat hierin juist het pantheistische bij het kerkbegrip zonder feil wordt herkend.

De strijd over de revisie der Gereformeerde Belijdenis wordt in Amerika nog met onverminderde heftigheid gestreden, en naar het zich laat aanzien, zal ze doorgaan.

Kloek en moedig springen wel mannen als de bekende Prof. Steffens voor de belijdenis der vaders in de bres, maar de methodistisch-ethische stroom is hun te machtig.

Onder allerlei lieve, vriendelijke, uitlokkende vormen wordt de belijdenis der vaders door kerk na kerk opzij gezet.

Want wel geeft men voor, eigenlijk niets te willen veranderen, en gelijk de Hope (een Amerikaans-Hollandsch weekblad) het uitdrukt, slechts den klemtoon te willen verleggen, maar de kenner laat zich hierdoor niet blinddoeken.

Onder het voorgeven, dat men de liefde Gods meer in zijn belijdenis wil doen spreken, bedoelt men niets anders dan het Christus pro omnibus, d. i. de leer der algemeene verzoening in het kerkelijk confesseboek op te nemen.

Algemeene verzoening nu is niets anders dan het stellen van de beslissing in de vrijheid des menschen, en dus binnenloosding van het verkapt Arminianisme.

En wat men zegt, dat de liefde Gods zoo meer tot haar recht zal komen, ook hiervan hebben we in onze artikelen over de Liefde, die in het Werk van den Heiligen Geest zijn opgenomen, het tegendeel aangetoond.

Immers men baadt dan in de liefde Gods, maar vergeet dat er geen liefde Gods kan zijn, zoolang er geen God is, en God God te laten zijn, dat is het juist wat onze Gereformeerde vaders in hun prachtige belijdenis allereerst bedoelden.

Onder enkele studenten aan de Amsterdamse Stadsuniversiteit ontwaakt een geest van verzet tegen den zedelozen toon en de zedeloze manieren, die in de studentenwereld aan onze Overheidsschoolen heerschen.

Twee hunderd zonden er zelfs een brochure over in het licht.

Het jongste dezer twee draagt ten titel: De ontucht in onze Studentenwereld, Amsterdam bij F. W. Egeling, en is van zulk een aard dat het ook in ons blad dient besproken.

De schrijver toch van dit vlugschrift is een jonge man van gezonden aanleg en die God vreest, en die uit dien hoofde tot de volledige bekentenis komt, dat ook in de wereld van ons Hooger onderwijs alles misliep doordien men van den grondslag der Heilige Schrift afweek, en niets weer in orde kan komen, tenzij men tot de Heilige Schrift terugkeere.

Doch hoore men hem zelf. Losbandigheid ontstaat z. i. door het verlaten van de Heilige Schrift.

Nu is het mijn vaste overtuiging, dat de oorzaak en de bron, waaruit al die onheilen, die misstanden voortkomen, met één woord kan genoemd worden en dat is: Losbandigheid.

Losbandigheid ontstaat, wanneer de mensch geen richtsnoer, geen leidvrouwe heeft voor de uitgangen van zijn hart, voor zijne gedachtenwereld, voor zijne woorden, voor zijne daden.

De éenige welbepaalde en betrouwbare leidvrouwe is de Heilige Schrift: het boek, waaruit altijd de eenvoudige troost en vrede, waaruit altijd de geleerde wijsheden en verlichting des verstands heeft kunnen putten; het boek, waarin ons het levensbeginsel der kerk van alle eeuwen, de vrede met God, de troost der ziel, de rust voor onze conscientie, de rots en het steunpunt van ons denken wordt geschonken; het boek, dat in zichzelf het getuigenis draagt van Goddelijken oorsprong; waarin ons den loop van het menschelijk geslacht, de historie der volken, de wording der aarde en des hemels, de komst van onzen Redder, den strijd van wie de waarheid liefhebben, de toekomst van de kinderen Gods, ja, het einde dezer wereld wordt geopenbaard; het heilige en met niets vergelijkbaar boek, in verscheiden eeuwen door verschillende schrijvers opgesteld en evenwel de historie van het één zaad der vrouw, het zaad Abrahams, de wortel Davids, Jezus van Nazareth, den Koning der heerlijkheid, wien alle macht is gegeven in hemel en op aarde, en die zijn Trooster wil zenden, zoolang zijns kerk hier zal moeten strijden; het geheel éénig boek, één in opvatting, één in samenvatting van alles, wat zich ter oplossing en ter bevrediging aan het menschelijk hart voordoet. Waar wijst ons — wij hebben zeer weinig gezegd — het menschelijk geslacht een betere, een andere leidvrouwe aan voor ons hart, voor ons verstand, voor onzen wandel, ja, voor ons gansche leven? Welnu, die leidvrouwe heeft men licht geacht! Men heeft de schoone vaas aan stukken gesmeten om te zien, hoe schoon de stukken waren! Men heeft geweigerd in den appel te bijten om te proeven, hoe hij zou smaken! Men heeft het geheel uit het oog verloren om de deelen

verkeerd te kunnen beschouwen en te vernielen! Men heeft het getuigenis der kerk en der kinderen Gods niet meer met sympathie aangegrepen! Men heeft aan onze studentenwereld haren vasten grond onder de voeten weggegraven; hare leidvrouwe geroofd; men heeft de intellectuelen onder ons gestreeld als met een *Erlis dent Dens*; men heeft haar den heiligen band voor verstand en hart ontrouwd, men kan haar geen anderen er voor in de plaats geven.

Beroofd van heilige banden tot rechtsnoer, werd men losbandig.

Deze losbandigheid sloop ook op wetenschappelijk terrein in alle faculteiten.

Hoer slechts, voor wat de Theologische aangaat:

Losbandigheid des harten wordt sterk gestuwd door de losbandigheid des verstands. In alle faculteiten niet alleen hier maar schier over de geheele wereld.

De Theologische faculteit.

De Theologen, zoo hier als elders, hebben met de vernielende critiek en de uiteenrukking der Schrift onze confraters overstelp met eene menigte van handboeken en commentaren of critieken, waarmee het verstand geen raad wist en waarin het hart geen ruste vond. Het getuigenis der kerk en der heiligen werd verachtelijk gemaakt en alzoo liet men de studentenwereld, na haar al haren steun afhangend te hebben gemaakt, dolen op alle wegen, behalve op de wegen der Schrift, die men aan alle zijden had verperst. De regina scientiarum, de theologie, de koningin der wetenschappen, is aan het verderf ter prooi geworden.

Dan de Juridische faculteit.

De juristen, onder invloed van deze verdervende zoogen. godgeleerden, en van het heidensche Rome, verloren allen lust om in den huidige doolhof der theologie hun richtsnoer te zoeken; beperkten zich in studie tot handboeken, waarin geen rekening meer werd gehouden met den Souverein aller vorsten, den Potentat aller Potentaten; waarin alleen op deze aardsche dingen werd gelet en de band des menschen met zijn God werd miskend; waarin het gezag naar het profanum vulgus van de gelijke menschen werd verplaatst; waarin de Gerechtigheid, als attribuut van den eenig Rechtvaardige, niet meer erkend, maar veel meer misvormd naar menschelijke overcomen; niet meer met heilige sympathie geëerbijdd, maar veel meer stelselmatig genegeerd.

Eenzoo de Medische faculteit.

Ook onze fraters medicij, wier werkkring toch reeds bijzonder op het stofelijke gericht was, gevoelden den invloed in hooge mate. Ook zij vonden geen rust meer bij de regina scientiarum; lichten veel meer om de veelzins groote verlegenheid en vaak onlogische en onhoudbare positie der nieuwbakken theologen; gingen nog verder in hun materialistische tendenzen; bespotten alle geestelijk bestaan van den mensch; en wat het ergste voor de wetenschap was, hielden geen rekenschap meer met den onberekenbaren invloed van den geest op ons lichamelijk bestaan; begonnen te leeren recepten te geven voor toestanden, die alleen door den toestand van den geest bestonden en die alleen door geestelijken invloed met succes konden worden geheeld.

Niet minder de Literarische faculteit.

Onze literatoren werden nu voortaan zonder leidvrouwe henengezonden in het labyrint van Griekse en Duitse wijsbegeerte; niet door de vormen en kunstvaardigheden alleen werd de geest geleefd, maar met de twijfelzucht gevoeld; alle vastheid en onwankelbaarheid geroofd en onthouden; het Christendom werd bij het beschouwen der geschiedenis van het Catholisme een verloren zaak voor den zoeker naar de waarheid, voor den Platonischen geest van onzen tijd (A. Pierson). Wat is waarheid? was het wachtwoord en de slotsom van Pilatus, van de Griekse filosofie, die in scepticisme eindigde, van de Duitse filosofie en theologie en evenzeer van onze theologische en literarische zoekers der waarheid. (cf. de Wachter 1873 No. 11.)

En evenzoo ten slotte de Natuurkundige faculteit.

Na het gezegde behoeft het nauwelijks betoog, dat ook door onze natuurvorschers de vereischte vastheid wordt gemist. Alles staat op losse schroeven. De meest ontwijfelbare stellingen worden in twijfel getrokken. De schepping van hemel en aarde door den levenden God maakt plaats voor evolutie theorieën, die in hun onderlingen strijd elkander vernietigen. Men mist niet alleen vaste grondslag; men wil, men verkiest de losbandigheid, die, gevoeldster in de wetenschap, hare vruchten draagt in het onzedelijk leven. Zeldzame confraters, die, aan alle zijden door eigen wetenschap en door andere praktijk verlost en getrokken, nog mochten staande blijven. Gode zij dank, dat ze er nog zijn.

En wat moest nu de vrucht zijn van zulk tuchteloos en losbandig onderwijs?

Zie het hier:

Alzoo was voor verstand en hart, en dus voor wetenschap en leven alle vastheid vernietigd, waren alle vaste steunpilaren omge-

vulden hem met zooveel vrees, dat hij zijne overtuiging in zooverre verloochende, dat hij zelfs het misloffer bediende. Desniettemin week de vrees niet van hem en verliet hij Woerden voor Haarlem, waar hij zich eenigen tijd in gestadigen angst en met somber voor gevoel op hield. Doch deze tijd van wankelmoedigheid duurde niet lang. Hij keerde naar Woerden terug, waar intusschen zijne zuster, Cornelia, als verdacht van ketterij had gevangen gezeten en de oude pastoor gestorven was. Wel was de eerste weer vrijgelaten, maar de plaats des overledenen was ingenomen door een anderen pastoor, die streng tegen de Bakker optrad. Eerst beproefde hij hem van de Evangelie af te brengen. Toen dit echter niet baatte, klaagde hij hem aan bij de stadsregering. Pistorius, voor deze geroepen, erkende, dat hij de beginselen der Hervorming toegedaan en getrouwd was. Zelfs werd hem toegestaan de wetgeeft zijns huwelijks tegen den pastoor te verdedigen. Maar deze liet zich door dit alles niet ontmoedigen. Hij beschuldigde Pistorius bij de landvoogdes, Margaretha, op wier last de ketter en zijn vrouw tusschen vier gerechtsdienaren gevangen naar Den Haag geleid werd. Onderweg had Pistorius kunnen ontkomen, maar hij verkoos dit niet.

De storm, die twee jaren geleden losgebroken was over de kerk des Heeren in reformatie, maar sinds zich neergelegd had, was weer opgestoken, en nu heftiger dan tevoren. Gnaeus, die nog in de gevangenis zat, begreep dit, toen Pistorius bij hem in de gevangenis kwam en besloot te zijnen behoeve een verdedigingschrift op te stellen, om zijne vrijpraak te verwerven. Dit tractaat bezitten

wij nog en bevat de leer der Schrift over het huwelijk, met den eisch aan de rechters, dat ze over het geloof van Pistorius geen heerschappij moesten voeren. Dit geschrift is nooit den rechters overgegeven; maar al ware dit geschied, 't zou niet gebaat hebben. Pistorius werd ondervraagd en een acte van dit verhoor opgemaakt. In het begin van juli kwam de pauselijke inquisiteur in Den Haag en toen begon het geding tegen den beschuldigde. Bij de eerste zitting legde hij de verklaring af: „Ik, Jan van Woerden, protesteer, dat ik niet van mening ben iets te definiëren of hardnekkig te zeggen, dat niet klaar uitgesproken is in de Heilige Schrift, maar alzoo verstaande, als de Heilige Geest, die ze zelf heeft gesproken, verstaan wil hebben. Ik verwerp alle dwaling en leerling en ketterijen, die tegen het Woord Gods zijn, met welk geloof ik beger te leven en te sterven.“ Terwijl Pistorius dit uitsprak, werd hij telkens bespot. Beriep hij zich op de Schrift als hoogste autoriteit, zijne vijanden beriepen zich op Hand. 15: 28, om te bewijzen dat de apostelen niet alleen wat den Heiligen Geest goedacht (de Schrift) vaststelden, maar ook wat hun goedacht (de overlevering). Pistorius hield echter vol, dat „de geboden der apostelen met die der Heilige Schrift overeenkwamen.“ „De Heilige Geest doet in onze harten de canoniciteit van elk boek des Bijbels onderkennen“, zeide hij verder. Hij verdedigde het algemeen priesterschap der geloovigen, het huwelijk der priesters enz. Den 17den en 18den juli werd Pistorius meermalen ondervraagd. Den 17den bracht men zijn vader bij hem, maar deze verdedigde zelfs zijn zoon, met name op het punt van zijn huwelijk

Strenger werden de maatregelen tegen den gevangene. Hij mocht niet langer bij zijne medegevangenen om des geloofs wille zijn, daar hij hen, naar zij vreesden, in hun ketterij sterkte. Daarom werd hij in een kerkerhol op de voormoort vol, ongedierte en onreinheid, gebracht bij twee ter dood veroordeelden en tien landloopers, met wie hij over den Heere sprak en van het zijne deelde. Meer malen werden pogingen aangewend, om hem tot herroepen te bewegen, maar hij bleef antwoorden: „Ik wil God noch zijn Woord loochenen.“ eene belijdenis, waarin zelfs zijn vader hem versterkte met de woorden: „Ik bid u, mijn allerliefste zoon, dat gij van Gods Woord niet wijkt; ik wil u gaarne offeren, als Abraham zijnen zoon deed, en zie ons verniet niet aan.“

Op het einde van Aug. 1525 kwam de landvoogdes met haar stoet naar Den Haag en woonde de zittingen der inquisiteurs bij. Meer dan eens werd Pistorius voorgevoerd. Eindelijk, den 7den September, keurden hem de kettermeesters schuldig en gaven hem den wereldlijken rechter over, die hem ter dood veroordeelde.

Den 14en September werd hem de terechtstelling aangezegd. Den nacht bracht hij met lezen en bidden door. Des morgens (van den 15en Sept.) werd hij naar het Binnenhof gevoerd. 't Was negen uur. Geestelijke en wereldlijke heeren zaten om de gerechtsplaats. Pistorius droeg het priesterkleed. Eerst hield een monnik een rede over Hand. III: 17, 19: de veroordeelde luisterde en riep tusschenbeide: „'t Is niet waar!“ en eindelijk: „Broeders! ziet hoe geweldig de antichrist zijn geloof zoekt te handhaven.“ Daarna werd hem het priesterkleed en de

priesterwaardigheid ontnomen. Daar stond hij met een kort geel kleed en een gele zotkap! Pistorius was ketter. Nu verlieten de geestelijke heeren de gerechtsplaats en haastten zich de wereldlijke het doodvonnis uit te voeren; want hij was veroordeeld „om op de Plaats verbrand te worden tot pulver“. Nadat dit vonnis hem voorgelezen was, zong hij het: „Wij loven U, o God“, wat hem weer beleet werd. Tusschen der gerechtsdienaren werd de veroordeelde van het Binnenhof naar de Plaats geleid. Bij de levangepoort zag hij naar het tralievenster van den kerker zijner geestverwanten op, en riep, „zoo blijdelijk, alsof hij ter brulloft gegaan was“, hunc toe: „Broeders, ik ga voor“, waarop zij antwoorden: „Breedert, strijd vrolijk, wij zullen u volgen“, en oude kerzengangen aanhieven. Een aanzienbare menigte stond om het schavot, en luisterde diep ontroerd naar de tonen van het lied. Onder tusschen bindt de scherprechter Pistorius aan den paal, boven de houtmijt uitstekende; op zijn borst wordt een kruisakje gebonden. Nog immer zingen de gevangenen daarginds. En Pistorius antwoordt met Ps. 31. Toen werd de strik hem om den hals gelegd en, terwijl hij uitroept: „Ged, wil hun vergeven, die het mij doen, want zij weten niet wat zij doen“, en: „Heere, ontvang mijn geest“ dichtgehaald. Tegelijk doet een vlammende stroomwisch het op de borst gehangen buskruit ontvlammen. Als atraks de houtmijt aangestoken wordt, beschijnt de vuurgloed den martelaar, wiens strijd volstreken is.

DE GAAY FORTMAN.

wroet; d schijnba anders, i deze onz omdat, w in allen zoeken r naar v as hoe kon stelselmat openhaa Het on de lichte vule mo schijnde op zichz succes be

Zeer i hoe h en noo Julu Slech Decc tuurlijk onderwij lige Sch Overheid Doch zelfs nie Bij di komen. Intuss dood alz noodzak Vrije U

Door van Ko sluit ge zusterke leeteen ter ver missie v taak wel Dit be op de t vermenig wie ze heid bre Toch gevege uit Wag gezonde tot bescl Het aldus:

In de sluit voo kerk van Ned. Ger zich heeft regel om houden t Geref. k collecten missie vo tot geno gevolge i in den re ken word Dit be genomen voor onde de geno mag heet Onderg beter on waarom worden.

De co zich bre noodlijde nistratie i Maar afg commissie ondergete bepaald teeren vo kan tot v vermindert hulphoe waartoe o dubbel d noodig. F hulp noo deel, waa velle kille verkerken. Moeten c kerken v woord bi Die cir op de h hulp vrag dan goed kennen, v En het in eland dreigd zij bovengene te nemen kerk. zoo omschreve voor eene om nl. c noodig is veel offer barhartig om nl. z kende: tr gecollecte Laat on ders noo bovenal e druk, die zwaarder Helpt de lijke colle is zeer z baarheid meente n nood is, kerken d hulpe, ten circulaire lijke coll